

ความเป็นมาของปัญหา

มีคำกล่าวกันว่า คนไทยเป็นชนชาติที่ร่ำรวยอารมณ์ขัน (ดวงมน จิตรงานงค์ 2528 : 277) คำกล่าวนี้น่าจะเป็นความจริงถ้าพิจารณาจากวรรณคดีไทย อารมณ์ขันปรากฏในวรรณคดีไทยมากมายและเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของวรรณคดีไทย ในสมัยอยุธยา เรื่องลิลิตพระลอ แม้เป็นเรื่องเศร้าก็ยังไม่ขาดอารมณ์ขัน (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ 2529 : 100) วรรณคดีเอกของไทยหลายเรื่องในสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีบทกลกชวนขันแทรกอยู่ เช่น แทรกอยู่ในบทบาทของตัวละครฝ่ายปฏิบัติ เช่น ขุนช้าง จรกา ทศกัณฐ์ หรือแทรกอยู่ในบทบาทของตัวประกอบที่ไม่มีความสำคัญต่อโครงเรื่อง เช่น โพร่ฟ้าประชาชนที่เบียดเสียดกันเที่ยวดูงานสมโภชในอิเหนา นอกจากนั้นบทละครนอกของไทย ไม่ว่าจะเป็นบทละครนอกที่แต่งตั้งแต่สมัยอยุธยา หรือบทละครนอกพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ก็กล่าวได้ว่ามีอารมณ์ขันเป็นอารมณ์หลักของเรื่อง (ดวงมน จิตรงานงค์ 2528 : 286) ที่เดียว อย่างไรก็ดี แม้วรรณคดีไทยจะมีอารมณ์ขันปรากฏอยู่มากมาย แต่วรรณคดีไทยที่เรียกได้ว่าเป็นวรรณคดีขบขันเต็มรูป* กลับมีอยู่ไม่มากนัก และเพิ่งเริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 นี้เอง ได้แก่เรื่องระเด่นลันไดของพระมหามนตรี(ทรัพย์) อุรุทร้อยเรื่อง และพระมะเหลเถไถของคุณสุวรรณ ซึ่งเป็นวรรณคดีร้อยกรองทั้งหมด

เมื่อเกิดวรรณกรรมร้อยแก้วรูปแบบใหม่ตามแบบตะวันตกคือเรื่องสั้นและนวนิยายในสมัยรัชกาลที่ 5 เรื่องสั้นและนวนิยายแนวขบขันก็เป็นร้อยแก้วแนวหนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับร้อยแก้วแนวอื่น ๆ เช่น แนวรัก โศก ผจญภัย ฯลฯ และประเด็นที่น่าสังเกตคือเรื่องสั้นและนวนิยายแนวขบขันนี้มีจำนวนมากพอสมควรทีเดียว นักวรรณคดีหลายท่านก็มีความเห็นที่สอดคล้องกันในประเด็นนี้ เช่น สุมาลี วีระวงศ์ (2530 : 16-17) เห็นว่า บันเทิงคดีร้อยแก้ว ขนาดสั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ ส่วนใหญ่ "นับได้ว่าเป็นเรื่องเร้าอารมณ์ขัน" และอาจกล่าวได้ว่า "ลักษณะ

* วรรณคดีขบขันเต็มรูป หมายถึง วรรณคดีที่มุ่งให้เกิดความขบขันแก่ผู้อ่านเป็นประการสำคัญ ความขบขันเป็นลักษณะเด่นที่สุดของเรื่องและมีอยู่ในองค์ประกอบสำคัญของเรื่องในลักษณะที่สืบเนื่อง มิใช่เป็นเพียงการ "สลัดฉาก"

ชวนขันนั้นปรากฏแทรกเป็นส่วนประสมในบันเทิงคดีร้อยแก้ว (ในสมัยรัชกาลที่ 5) แทบทุกเรื่องอยู่ตลอดมานับแต่ครั้งศรีอยุธยาเท่านั้นทีเดียว"

สุพรรณิ วราทร (2519 : 52) พูดถึงเรื่องสั้นในยุคแรกเริ่มว่าเป็นเรื่องสั้นซึ่งแต่งตามแบบแผนของตะวันตกแต่ใช้จากตัวละคร สำนวนภาษาและเนื้อเรื่องเป็นไทย... มักแทรกคติหรือข้อคิดและแทรกอารมณ์ขันไว้ด้วย

เปลื้อง ฃ นคร (2514 : 226) กล่าวว่า "... เมื่อเริ่มบันเทิงคดีร้อยแก้วนั้น มักจะเป็นเรื่องแปลเสียโดยมาก... หรือมีจะนั้นก็ เป็นเรื่องท่านองชวนหัวขบขัน เรื่องที่ประกาศกันว่า "รัก-โศก-กินใจ" นั้น เพิ่งจะเริ่มกันมาเมื่อไม่นานนัก"

ในการเก็บข้อมูลขั้นต้นจากวารสารในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้วิจัยได้พบว่า มีร้อยแก้วแนวขบขันกว่า 100 เรื่อง และเมื่อเก็บข้อมูลไปถึงวารสารในสมัยรัชกาลที่ 7 ก็พบร้อยแก้วแนวขบขันอีกถึง 400 เรื่อง ปริมาณของร้อยแก้วแนวขบขันดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความนิยมของผู้อ่านในสมัยนั้นที่มีต่อเรื่องแนวนี้ ด้วยประเด็นนี้เองจึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาร้อยแก้วแนวขบขันตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 อย่างละเอียดว่ามีองค์ประกอบของเรื่อง กลวิธีการประพันธ์ และการใช้ภาษาที่แปลกแตกต่างไปจากเรื่องแนวอื่น ๆ อย่างไร จึงได้รับความนิยมอย่างมากในยุคที่ร้อยแก้วแนวใหม่เพิ่งจะเริ่มขึ้น และยังน่าสนใจศึกษาว่า ร้อยแก้วแนวขบขันซึ่งได้รับความนิยมสูงนี้ มีส่วนหรือไม่ที่ทำให้บันเทิงคดีร้อยแก้วแนวใหม่ตามแบบตะวันตกกลายมาเป็นรูปแบบวรรณกรรมที่เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับเนื่องกันต่อมา นอกจากนั้น ดร. เจตนา นาควัชระ (2521 : 94) ก็ได้เคยกล่าวไว้ว่า "... ไม่ว่าชาติใดภาษาใด อารมณ์ขันมักจะแสดงออกมารูปของศิลปะพื้นบ้านเสียเป็นส่วนใหญ่อ..." ข้อสังเกตนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจไปถึงว่าการที่เรามีร้อยแก้วแนวขบขันจำนวนมากในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 จะมีส่วนเกี่ยวพันกันหรือไม่กับการที่สามัญชนเริ่มได้รับการศึกษามากขึ้นและงานวรรณกรรมเริ่มขยายวงผู้อ่านลงไปสู่สามัญชนมากขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

จากการเก็บข้อมูลในขั้นต้นนี้ นอกจากจะได้พบว่าร้อยแก้วแนวขบขันมีจำนวนค่อนข้างมาก และได้รับความนิยมสูงแล้ว ผู้วิจัยยังได้พบลักษณะที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ร้อยแก้วแนวขบขันจำนวนมากมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในยุคที่รับอารยธรรมตะวันตกได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้ง ทั้งในแง่รูปธรรม เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และนามธรรม เช่น โลกทัศน์ ค่านิยม และความเชื่อ การสะท้อนภาพความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีอยู่ไม่เฉพาะแต่ในระดับชนชั้นสูงของสังคม แต่ยังคงมาถึงระดับสามัญชนด้วย ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจใคร่จะศึกษาแนวคิดที่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขันอย่างละเอียดละเอียดยิ่งมีความสัมพันธ์กับสังคมไทยในช่วงรับอารยธรรมตะวันตกในแง่มุมใดบ้าง ด้วยเหตุนี้ จึงได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดัง

แต่จุดเริ่มต้นของร้อยแก้วแนวขบขันคือในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ.2417 (ยุคครูโฆวาท) จนถึงสิ้นสมัยรัชกาลที่ 7 พ.ศ.2477 ทั้งนี้ นอกจากช่วงเวลาดังกล่าวจะยาวนานพอจะมองเห็นลักษณะร่วมลักษณะเด่น และพัฒนาการของร้อยแก้วแนวขบขันได้อย่างชัดเจนแล้ว ช่วงเวลา 60 ปีนี้ ยังเป็นช่วงเวลาตั้งแต่อารยธรรมตะวันตก เริ่มลงหลักปักฐานในสังคมไทยจนกระทั่งอาจถือได้ว่าค่อนข้างมั่นคง ถ้าพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งอาจแสดงถึงการรับอิทธิพลด้านแนวความคิดที่มีผลกระทบต่อด้านอื่นอย่างลึกซึ้ง

ด้วยแง่มุมที่น่าสนใจทั้งในด้านวรรณคดีโดยตรงและในด้านที่สัมพันธ์กับสังคมนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพิจารณาร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 อย่างละเอียด ด้วยความคาดหวังว่าผลของการศึกษาอาจแสดงให้เห็นว่าเรื่องขบขันนั้น นอกจากจะมีคุณค่าในด้านให้ความบันเทิงแล้ว ยังมีคุณค่าในด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าในการเสนอแนวคิดหรือความจริงบางประการ ดังที่มีคำกล่าวที่ว่า "เสียงหัวเราะที่มาจากความทุกข์ทรมาน อาจจะ เป็นประตูที่เปิดไปสู่โลกแห่งสัจจะก็ได้" (เจตนา นาควัชระ 2521 : 97)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบของร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7
2. ศึกษาลักษณะเด่นของร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดในร้อยแก้วแนวขบขันและสังคมในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาร้อยแก้วแนวขบขันตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 นี้ จะศึกษาเฉพาะงานที่ตีพิมพ์ลงงานนิตยสารในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 เท่านั้น โดยจะไม่ศึกษาหนังสือเล่มที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในสมัยนั้น
2. แม้บทละครพูดร้อยแก้วจะจัดได้ว่าเป็นวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทหนึ่ง แต่บทละครพูดแนวขบขัน เบาทมองในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 นั้น มีจำนวนมากพอสมควรที่อาจจะแยกไปศึกษาต่างหากจากร้อยแก้วอื่นได้ นอกจากนั้นนักประพันธ์บทละครพูดแนวขบขันที่สำคัญที่สุด

องค์หนึ่งคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น บทละครพูดของพระองค์ได้มีผู้ศึกษาอย่างละเอียดแล้ว ดังนั้นในการศึกษาร้อยแก้วแนวขนบชั้นในครั้งนี้นี้จึงจะไม่นำบทละครพูดร้อยแก้วมาศึกษาค้นคว้า

สมมติฐานของการวิจัย

ร้อยแก้วแนวขนบชั้นของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 มีลักษณะเฉพาะตัวที่น่าสนใจทั้งในด้านองค์ประกอบของเรื่อง กลวิธีการประพันธ์ และแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สืบค้นร้อยแก้วแนวขนบชั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ที่ปรากฏเป็นเอกสารทั้งที่เป็นนิตยสารและหนังสือ เล่ม และไมโครฟิล์ม ในหอสมุดแห่งชาติ
2. จัดจำแนกข้อมูล
3. ศึกษาทฤษฎีทางวรรณคดีและทฤษฎีเกี่ยวกับ เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปและรายงานผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะของร้อยแก้วแนวขนบชั้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ทั้งในด้านเนื้อหา องค์ประกอบ กลวิธีการประพันธ์ และแนวคิด
2. เห็นคุณค่าของงานวรรณกรรมประเภทขนบ ซึ่งนอกจากจะให้ความบันเทิงแล้วยังมีคุณค่าทั้งในด้านแนวคิดและด้านวรรณศิลป์
3. เป็นการเผยแพร่ร้อยแก้วแนวขนบชั้นซึ่งยังไม่มีผู้ศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียดในรูปแบบและแนวคิดมาก่อน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ร้อยแก้วแนวขบขัน หมายถึง เรื่องสั้น นวนิยาย และบทความที่เขียนเป็นร้อยแก้ว และมุ่งให้ความขบขันบันเทิงแก่ผู้อ่าน เป็นประการสำคัญ ความขบขันจะเป็นลักษณะเด่นที่สุดของเรื่อง โดยจะมีอยู่ในองค์ประกอบสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งของงานนั้น ๆ (คือโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร และการใช้ภาษา) และความขบขันในองค์ประกอบสำคัญนี้ต้องมีลักษณะที่สืบเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

2. การใช้ตัวสะกดการันต์ในข้อความที่ยกมาอ้าง ในชื่อเรื่อง และชื่อผู้แต่ง จะใช้ตามที่ปรากฏในข้อมูลฉบับที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาวิจัย